

Філологічні науки

УДК 811.581'25

Гао Сяоїн

*доктор філософії з управління наукою та інженерією,
доцент школи іноземних мов
Пекінський університет аеронавтики та астронавтики*

Xiaoying Gao

*PhD in Management Science and Engineering,
Associate Professor, School of Foreign Languages
Beijing University of Aeronautics and Astronautics
ORCID: 0009-0004-6501-5243*

Міронова Софія Андріївна

*здобувачка вищої освіти ступеня магістра
Пекінського університету аеронавтики та астронавтики*

Mironova Sofiia

*Master's degree Student of the
Beijing University of Aeronautics and Astronautics
ORCID: 0009-0004-4757-5378*

DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2026-10-12164>

**КІНЦЕВІ МОДАЛЬНІ ЧАСТКИ В КИТАЙСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ: КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРІВ ЛУ СЮНЯ ЗІ
ЗБІРКИ «КЛИЧ»**

**SENTENCE-FINAL MODAL PARTICLES IN CHINESE-ENGLISH
TRANSLATION: A CORPUS-BASED STUDY OF LU XUN'S STORIES
FROM «CALL TO ARMS»**

Анотація. Статтю присвячено зіставному аналізу відтворення китайських кінцевих модальних часток (SFP) на основі англійських перекладів оповідань Лу Сюня зі збірки «Клич». Матеріал охоплює 36 прикладів функціонування SFP у версіях Яна Сяньї та Вільяма Лайелла. Теоретичну рамку становлять чотири методи передачі SFP: опущення, експлікація, лексична заміна, граматична трансформація. Результати засвідчують домінування граматичної трансформації в обох перекладачів. Водночас виявлено розбіжність стратегій: Ян Сяньї схильється до доместикації та опущення, тоді як Вільям Лайелл залучає ширший арсенал лексичної компенсації з елементами форенізації. Дослідження увиразнює прагматичну природу SFP і формує методологічне підґрунтя для подальших студій у царині перекладу китайської літератури.

Ключові слова: кінцеві модальні частки (SFP), китайсько-англійський переклад, Лу Сюнь, перекладацькі стратегії.

Summary. The article presents a comparative analysis of the rendering of Chinese sentence-final particles (SFPs), based on English translations of Lu Xun's short stories from the collection "Call to Arms". The corpus comprises 36 instances of SFP usage in the versions by Yang Xianyi and William Lyell. The theoretical framework distinguishes four methods of SFP transfer: omission, explicitation, lexical substitution, and grammatical transformation. The findings reveal a predominance of grammatical transformation in both translators. At the same time, a divergence in strategies is observed: Yang Xianyi tends towards domestication and omission, whereas William Lyell employs a broader repertoire of lexical compensation with elements of foreignisation. The study highlights the pragmatic nature of SFPs and provides a methodological foundation for further research in the field of Chinese literary translation.

Key words: sentence-final particles (SFPs), Chinese–English translation, Lu Xun, translation strategies.

Постановка проблеми. Кінцеві модальні частки (sentence-final particles, SFPs) китайської мови є однією з найскладніших та водночас недостатньо досліджених проблем у галузі китайсько-англійських перекладознавчих студій. На відміну від англійської мови, яка в основному покладається на порядок слів, інтонацію та допоміжні дієслова для кодування прагматичних значень, у китайській часто застосовується система кінцевих модальних часток. Вони передають важливу комунікативну, часову та смислову інформацію, а саме: позначають питання й емоційне забарвлення, пом'якшують наказовий спосіб мовлення, вказують на ознаку тривалості або сигналізують про зміну мовленнєвого стану. Оскільки англійська мова не має прямих граматичних або лексичних еквівалентів для більшості часток, їх переклад залишається постійною проблемою як для перекладачів, так і для систем машинного перекладу.

Переклад кінцевих модальних часток особливо ускладнений саме в художній адаптації, де важливим є збереження мовних нюансів оригінальних діалогів. Збірка оповідань Лу Сюня «Клич» (呐喊, 1923) пропонує оптимальний варіант корпусної бази для дослідження цього питання. Написана із використанням розмовної китайської мови (白话), збірка відтворює автентичні мовленнєві зразки ранньої республіканської доби, включаючи часте вживання кінцевих часток у прямому мовленні та у внутрішніх монологів. Існує декілька англійських перекладів «Кличу», кожен з яких тяжіє до помітно різних стратегій художньої адаптації: канонічна версія Яна Сяньї (1960) та американізований переклад Вільяма Лайелла (1990). Тому, в рамках цієї статті, наявність двох версій перекладу дає змогу системно порівняти як китайський та американський перекладачі адаптують кінцеві частки в одному лінгвістичному контексті.

Попри зростаючу кількість досліджень англійських перекладів творів Лу Сюня, жодне з них досі не зосереджувалося на вивченні порівняльного

перекладу кінцевих модальних часток. Наявні аналізи розглядали лексичну вибірку [1, с. 2-7] та соціально-культурні референції [2, с. 2-6] окремих творів збірки, однак прагматичний вимір, де діють кінцеві частки, залишається недослідженим. Це становить певну прогалину в опрацюванні перекладів оповідань «Кличу», адже неправильний текстовий переклад кінцевих модальних часток може суттєво змінити контекстуальну динаміку оригіналу.

Метою цього дослідження є системний аналіз і порівняння перекладацьких трансформацій, застосованих у двох варіантах перекладу (Яна Сяньї та Вільяма Лайелла) для відтворення чотирьох китайських кінцевих часток: 呢 (ne), 呀 (ya), 啦 (la), 哪 (na).

Спираючись на паралельний корпус із 36 випадків уживання чотирьох кінцевих часток, виявлених у збірці (呢 – 29 випадків, 呀 – 3 випадки, 啦 – 3 випадки, 哪 – 1 випадок), у цій статті проаналізовано перекладацькі стратегії, застосовані у двох екземплярах перекладу.

Вибір саме цих чотирьох часток для аналізу зумовлений кількома методологічними чинниками. По-перше, ці частки демонструють широкий спектр перекладацьких відповідників: від майже повної відсутності прямих еквівалентів для 呢, що може передаватися інтонацією, контекстуальними маркерами або зовсім опускається, до адаптивних властивостей частки 呀, яка часто передається через знак оклику та надає реченню емоційного забарвлення. По-друге, значна різниця в частотності вживання (від 29 випадків для 呢 до 1 випадку для 哪) дозволяє дослідити, чи впливає частотність SFP на варіативність перекладу. По-третє, ці частки належать до різних семантико-прагматичних типів (емоційні, питальні, пом'якшувальні) [3, с. 388-391], що дає змогу з'ясувати, які типи мають більше перекладних еквівалентів, а які впливають на більшу варіативність або втрату при перекладі.

Для досягнення цієї мети в статті використано наступні **методи дослідження**:

- *метод суцільної вибірки* для виявлення всіх випадків уживання часток;
- *кількісний підрахунок* для визначення частотності використання кінцевих часток;
- *якісний аналіз* для детального розбору прикладів;
- *зіставний аналіз* для порівняння двох версій перекладу.

Використовуючи типологію перекладацьких трансформацій, таких як *опущення, експлікація, граматична трансформація та лексична заміна*), дослідження відповідає на запитання:

1. Які перекладацькі стратегії застосовував кожний з перекладачів для окремих випадків речень із наявною кінцевою часткою?
2. Чим відрізняються їхні стратегії та які закономірності можна виокремити у окремих версіях перекладу?
3. Які висновки щодо перекладності китайських прагматичних маркерів англійською мовою можна зробити на основі цих закономірностей?
4. Як виявлені закономірності можуть бути застосовані у перекладацькій практиці при роботі з китайською літературою?

Китайські кінцеві модальні частки: функціональний огляд

Китайські кінцеві модальні частки, sentence-final particles, SFPs, (як їх ще називають 语气词 (yǔqìcí), тобто частки настрою та модальності) є службовими морфемами, що займають фінальну позицію в реченні та виконують прагматичні функції [4, с. 874, 885-890]. У фундаментальній праці Чжао Юаньжєня «A grammar of spoken chinese» (1968) [5, с. 798-817] ці елементи, які він визначає як «фразові суфікси», розглядаються як невід'ємна частина усного мовлення, що передає ставлення мовця до співрозмовника або до змісту власного висловлювання, а також сигналізує про комунікативний намір (force of the statement). У подальших дослідженнях, а саме у граматиці «Mandarin chinese: a functional reference

grammar» (1981), Чарльз Лі й Сандра Томпсон систематизували SFP, визначивши їх як засіб вираження комунікативної функції висловлювання в рамках реальної розмови, що підкреслює їхню роль у зв'язку між реченням і комунікативною ситуацією [6, с. 317]. Таким чином, ці частки не лише ускладнюють структуру речення, але й додають йому «суб'єктивності», відображаючи внутрішній стан мовця.

У праці Боя Лі (2006) було вперше запропоновано системний синтаксичний аналіз цих часток у трьох варіаціях китайської мови (мандаринській, кантонській та веньчжоуській), доводячи, що вони є вершинами функціональних проекцій у верхній частині синтаксичної структури речення (Complementizer phrase-домени) [7, с. 6-7]. Результати дослідження довели, що синтаксичні властивості «вершини-частки» поширюються на речення цілком, утворюючи внутрішню структуру і позначаючи його тип. Відтак, частки мають чітку позицію в реченні та можуть утворювати ієрархічні послідовності. Звідси випливає, що опущення SFP при перекладі може спричинити і синтаксичну втрату, так як в оригінальному тексті SFP може маркувати граматичну функцію питального, стверджувального і спонукального типів речення.

Однією з ключових дискусій у лінгвістиці є питання про те, чи має кожна частка єдине «ядерне» значення (meaning minimalist), або множинні значення (meaning maximalist). До прикладу, прибічники другого підходу, такі як Чжао Юаньжень, описують кілька дискретних функцій частки 呢, а саме маркування тривалої дії, зворотнього запитання, контрасту, м'якого заперечення, пом'якшення ствердження тощо [5, с. 804]. Водночас Кевін Хуан у своїй роботі «Initialness of sentence-final particles in mandarin chinese» (2007) зазначає, що частка 呢 має ядерне значення «релевантності», тобто вказує на зв'язок висловлювання з попереднім контекстом або на очікування розвитку ситуації, а також функціонує як маркер теми [8, с. 182].

Незважаючи на розбіжності в цих теоретичних підходах, вищезгадані дослідники одностайно визнають смислову значущість кінцевих часток у мовленнєвих конструкціях, що зумовлює необхідність їхнього детального аналізу в межах цієї статті.

Нижче розглянуто основні прагматичні функції часток, що входять до вибірки даного дослідження.

Частка 呢 є поліфункціональною, вона виконує роль маркера тривалої дії, зворотного запитання, м'якого заперечення, а також слугує для пом'якшення ствердження. Крім того, за статтею Фан Хунмей, частка 呢 може виступати маркером контрадикції і сигналізувати про те, що висловлювання із використанням 呢 в тексті суперечить попередньому припущенню мовця [4, 885-887].

Частка 呀 в реченні виконує функції емоційного підсилення або вираження здивування, пом'якшує питальні та спонукальні конструкції, маркує паузу в середині речення і привертає увагу співрозмовника при звертанні. У англійському перекладі, як правило, прагматичні відтінки 呀 не мають прямих лексичних відповідників і передаються через інтонаційні засоби (часто знак оклику), порядок слів або ж повністю опускаються [9, с.16].

Частка 啦 в традиційному трактуванні виступає контракцією сполучення 了 та 啊, і відображає зміну стану (了) з емоційним підсиленням (啊) [10, с. 12]. В окремому одиничному випадку з оповідання Лу Сюня ця частка використовується для емоційного підсилення висловлювання.

Частка 哪 як фонетичний варіант 啊 після дієслова з фіналом -и, часто вживається в риторичних питаннях або для вираження здивування мовця [11, с. 298-301].

Таким чином, кінцеві частки є і «емоційними» елементами, і, водночас, граматично значущими одиницями, що впливають на синтаксичну структуру усього речення. Їхній переклад англійською мовою потребує відповідних стратегій, що будуть розглянуті нижче.

Теоретичні рамки перекладу прагматичних маркерів

Переклад китайських кінцевих модальних часток потребує таких трансформацій, які дозволяють відтворити прагматичні смисли іншими текстовими засобами. У дослідженні цього питання одним із фундаментальних підходів є *теорія перекладацьких трансформацій*, розроблена в межах лінгвістичної теорії перекладу [12, с. 73]. Відповідно до цього підходу, переклад передбачає цілеспрямовані міжмовні перетворення, тобто такі методи, які забезпечують максимальну передачу змісту оригіналу засобами іншої мови. Згідно з цим, для перекладу SFP найбільш релевантними є такі типи трансформацій:

Опущення – відмова від передачі частки, коли її прагматичне значення відновлюється контекстуально [13, с. 166].

Експлікація – додавання імпліцитних прагматичних смислів за допомогою лексичних чи граматичних засобів [14, с. 156]; у тексті відображається додаванням цілої фрази або декількох слів замість SFP (≥ 3).

Лексична заміна – заміна первинної функції SFP через додавання прислівника або вставного слова із відтворенням прагматичного смислу речення оригіналу [15, с. 484].

Граматична трансформація – зміна граматичної структури речення для компенсації SFP; додавання слів мінімальне або відсутнє; може змінюватися тип речення, порядок слів, мовленнєвий стан чи спосіб дії [16, с. 91].

Ця типологія дозволяє системно класифікувати перекладацькі рішення, що застосовуються до кожної з аналізованих часток.

Більш спеціалізованою рамкою для перекладу комунікативно навантажених елементів є *теорія прагматичної компенсації*. У збірці «The pragmatics of translation» (1998) дослідники, зокрема Ернст-Август Гутт та Джуліана Хаус, розглядають переклад у контексті мовленнєвих актів, кооперації та релевантності. Прагматична компенсація передбачає відтворення прагматичних смислів оригіналу за допомогою засобів, що є природними для мови перекладу, навіть якщо вони формально відрізняються від оригінальних одиниць [17, с. 241; 18, с. 43, 55]. Застосовуючи цей підхід до аналізованих часток, можна виокремити такі типи компенсації:

1. 呢 (ne) потребує передачі через інтонацію (у риторичних питаннях), конструкції зворотних запитань («what about...»), або через розділові питання (tag questions).
2. 呀 (ya) вимагає інтонаційної компенсації (знаків оклику) або додавання вставних слів, які маркують емоційне забарвлення.
3. 啦 (la) часто потребує лексичної компенсації через прислівники, що передають значення завершеності дії з емоційним підсиленням.
4. 哪 (na) може передаватися через риторичне підсилення й знаки оклику, що відтворюють ефект привернення уваги.

Аналітичний інструментарій: релевантність і форенізація/доместикація

Під час перекладу китайських SFP, їх також можна розглядати як інструкції щодо обробки інформації: вони полегшують слухачеві інтерпретацію, вказуючи на тип мовленнєвого акту. Теорія релевантності, розроблена Деном Спербером (1995), пропонує когнітивну рамку для аналізу їх перекладу: комунікація ґрунтується на принципі релевантності, де слухач очікує оптимального балансу між когнітивними зусиллями та

отриманим ефектом, а перекладач має забезпечити оптимальну релевантність для читача цільової мови [19, с. 151-155].

У таких випадках перекладачі мають обрати між прямим цитуванням (форенізацією), яке може збільшити когнітивні зусилля реципієнта, та непрямую передачею смислу (доместикацією), яка зменшує ці зусилля, але витісняє оригінальні прагматичні відтінки.

Дихотомія форенізації та доместикації, запропонована Лоуренс Венуті у праці «The translator's invisibility: a history of translation» (1995), наразі є одною із найбільш впливових концепцій в сучасному перекладознавстві, і, безпосередньо, охоплює переклад SFP. Звідси, доместикація часто призводить до «невидимості» перекладача, тоді як форенізація зі збереженням чужості оригіналу здатна протистояти культурному імперіалізму [20, с. 6, 24].

У контексті аналізованих часток, доместикація передбачає опущення SFP, заміну їхніх функцій природними англійськими конструкціями або повну адаптацію до норм англійського дискурсу. Така стратегія забезпечує легкість читання, але може нівелювати смислові відтінки першоджерела. Форенізація ж передбачає збереження іншомовності та дискурсивних маркерів навіть ціною певної неприродності для реципієнта.

Очікується, що два перекладачі демонструватимуть різне тяжіння до цих стратегій: Ян Сяньї, як носій мови, може схилитися до доместикації, тоді як Вільям Лайелл до помірної форенізації з елементами експлікації [21, с. 132; 22, с. 326].

Таким чином, поєднання типології перекладацьких трансформацій, теорії прагматичної компенсації, теорії релевантності та дихотомії форенізація/доместикація створює комплексну аналітичну рамку, що дозволяє системно дослідити перекладацькі стратегії, застосовані до чотирьох кінцевих часток даного дослідження. Зазначені теоретичні підходи лягають в основу методології аналізу, що описуватиметься далі.

Опис корпусу та джерел перекладу

Матеріалом дослідження слугує збірка оповідань Лу Сюня «Клич» (呐喊, 1923). Для порівняльного аналізу залучено два авторитетні англійські переклади, що відображають різні періоди перекладознавства та історико-культурні контексти. Перший виконав Ян Сянь у 1960 році на замовлення пекінського видавництва Foreign Languages Press, даний переклад є канонічним і тяжіє до лаконічності [23]. Другий, створений американським синологом Вільямом Лайеллом у 1990 році, вирізняється розлогими коментарями у виносках і прагненням адаптувати китайські побутові реалії під англомовного читача [24].

Зіставлення охоплює три оповідання: «阿 Q 正传» (The True Story of Ah Q) [25], «孔乙己» (Kong Yiji) [26] та «明天» (Tomorrow) [27]. Ці твори репрезентують різні типи наративу (сатирична біографія, соціальний портрет, психологічна драма) і мають завірнені англійські переклади, що уможлиблює системне порівняння стратегій для модальних часток (переклад Яна Сянь наявний не для всіх творів збірки).

Частотність уживання кінцевих модальних часток у збірці «Клич» Лу Сюня

Для виявлення всіх випадків уживання кінцевих модальних часток у збірці Лу Сюня «Клич» було застосовано *метод суцільної вибірки* (exhaustive sampling).

Пошук часток здійснювався *вручну*, шляхом послідовного перегляду оригінального китайського тексту з акцентом на кінцеву позицію SFP в реченні. Для кожної з часток (呢, 呀, 啦, 哪) було зафіксовано всі випадки її вживання незалежно від прагматичної функції чи контексту. Загалом, в оригіналі трьох оповідань збірки було виявлено *36 прикладів*, що містять досліджувані частки. **Зауважуємо**, що один досліджуваний приклад може містити декілька речень (і, відповідно, декілька SFP), оскільки вживання

часток значною мірою обмежується контекстом — як в авторському тексті, так і при зіставленні перекладів.

Результати кількісного аналізу представлено в Таблиці 1, де відображено розподіл часток за окремими оповіданнями.

Таблиця 1

Частотність SFP в оповіданнях збірки «Клич»

SFP	阿 Q 正传	明天	孔乙己	Загальна к-ть прикладів з SFP
呢	20	2	7	29
啦	3	0	0	3
呀	0	2	1	3
哪	1	0	0	1
К-ть прикладів з SFP на твір	24	4	8	36

Результати засвідчують, що частка 呢 є домінантною і становить 29 із 36 випадків уживання SFP (80,6% від загальної кількості SFP, див. Таблицю 2). Це єдина SFP, наявна в усіх трьох оповіданнях, що підтверджує її універсальність як кінцевого модального маркера. Розподіл часток за творами нерівномірний: «阿 Q 正传» – 24 фіксації, «孔乙己» – 8, «明天» – 4. Частки 啦 і 哪 закріплені виключно за «阿 Q 正传»: 啦 постає експресивно-розмовним маркером діалогу (3 випадки, 12,5% у межах одного твору та 8,3% від загальної кількості SFP), а 哪 виконує дійкично-вказівну функцію (1 випадок, 4,2%). Частка 呀 натомість тяжіє до «明天» (2 із 3 випадків, 50%) і «孔乙己» (1 випадок, 12,5%), будучи відсутньою в «阿 Q 正传». «明天» демонструє найнижчу абсолютну кількість SFP (4), проте в межах твору частки розподілені рівно навпіл між 呢 і 呀 (по 50%). Загалом у досліджуваних оповіданнях частка 呢 функціонує як основний маркер

кінцевої модальності, тоді як 啦, 呀, 哪 виконують додаткові стилістичні функції й мають точковий розподіл.

Таблиця 2

Загальний кількісний розподіл SFP в оповіданнях збірки «Клич»

SFP	阿Q 正传	明天	孔乙己	Загальна к-ть прикладів з SFP
呢	20 (83,3%)	2 (50,0%)	7 (87,5%)	29 (80,6%)
啦	3 (12,5%)	0 (0%)	0 (0%)	3 (8,3%)
呀	0 (0%)	2 (50,0%)	1 (12,5%)	3 (8,3%)
哪	1 (4,2%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (2,8%)
К-ть прикладів з SFP на твір	24 (100%)	4 (100%)	8 (100%)	36 (100%)

Порівняльний аналіз SFP: авторський текст і переклади

У цьому підрозділі здійснюється якісний аналіз кінцевих модальних часток у зіставленні оригіналів Лу Сюня та їхніх перекладів від Яна Сяньї та Вільяма Лайелла, із сегментарним розглядом і коментарями відповідно до теоретичної рамки перекладу прагматичних маркерів. З огляду на обмежений обсяг статті, для детального аналізу було відібрано 18 репрезентативних прикладів, які демонструють усі досліджувані частки (*呢, 啦, 呀, 哪*) та всі чотири методи перекладу (*опущення, експлікацію, лексичну заміну, граматичну трансформацію*). Решту 18 прикладів подано у зведеній таблиці зі скороченою формою викладу оригіналу, перекладів і кваліфікації методів. Кінцевою метою є виявлення закономірностей та розбіжностей у відтворенні SFP засобами англійської мови й окреслення чинників перекладацьких рішень.

1. Оригінал: 那是赵太爷的儿子进了秀才的时候, 锣声镗镗的报到村里来, 阿Q正喝了两碗黄酒, 便手舞足蹈的说, 这于他也很光采, 因为他和赵太爷原来是本家, 细细的排起来他还比秀才长三辈呢。

Ян Сяньї: «This was after Mr. Chao's son had passed the county examination, and, to the sound of gongs, his success was announced in the village. Ah Q, who had just drunk two bowls of yellow wine, began to prance about declaring that this reflected credit on him too, since he belonged to the same clan as Mr. Chao, and by an exact reckoning was three generations senior to the successful candidate».

Перекладацьке рішення: опущення. SFP 呢 не передана, стверджувальне речення без додаткових засобів компенсації.

Вільям Лайелл: «That was the day Old Master Zhao's son passed the Budding Talent exam. With a clang-clang of gongs and all the usual pomp, the good news arrived in the village. As luck would have it, Ah Q had just downed a bowl of wine or two. Soon as he heard the news, he danced for joy and told everyone what a great honor this was to him personally because he belonged to the same clan as Old Master Zhao. *As a matter of fact*, the way Ah Q had it worked out, he *even* came out three notches above the Budding Talent in the clan's generational pecking order!»

Перекладацьке рішення: експлікація (+ лексична заміна). Частка 呢 передана через вставну фразу *as the matter of fact* (маркер експлікації) та прислівник *even* (маркер лексичної заміни). Доданий знак оклику тут підсилює загальний контекст хвалькуватості ствердження, але він не є основним засобом передачі, відповідно, тільки підкріплює те, що вже було передано експлікативно.

2. **Оригінал:** 我曾仔细想: 阿Quei, 阿桂还是阿贵呢?

Ян Сяньї: «I have given the question careful thought: Ah Quei — *would that be* the "Quei" meaning cassia *or* the "Quei" meaning nobility?»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. Альтернативне питання в оригіналі передане через конструкцію *would that be A or B?*, де частка 呢 інтегрована в загальну питальну структуру речення.

Вільям Лайелл: «I've given the question careful thought: Ah-QUEI — *should the QUEI be written with the character meaning "laurel" or with the one meaning "high rank"?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. SFP 呢 передана аналогічно через альтернативне питання з *should the QUEI be written with A or with B*.

3. **Оригінал:** 这近于盲从《新青年》，自己也很抱歉，但茂才公尚且不知，我还有什么好办法呢。

Ян Сяньї: «This approximates to blindly following the New Youth magazine, and I am thoroughly ashamed of myself; but since even such a learned man as Mr. Chao's son could not solve my problem, *what else can I do?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. Риторичне питання з 呢 збережене завдяки конструкції *what else can I do*.

Вільям Лайелл: «Now I'll grant you this comes perilously close to blindly following New Youth — and I am terribly sorry about that — but when even a wise and learned Budding Talent doesn't know what character to use, *what can you expect from the likes of me?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація (з елементом прагматичної компенсації). SFP так само передана через риторичне питання *what can you expect from the likes of me*, яке виконує ідентичну прагматичну функцію, також присутня зміна суб'єкта я → ви в реченні.

4. **Оригінал:** “你算是什么东西呢！？”

Ян Сяньї: «Who do you think you are *anyway?*»

Перекладацьке рішення: лексична заміна. SFP 呢 передана через прислівник *anyway*.

Вільям Лайелл: «Who *the hell* do you think you are *anyway?*»

Перекладацьке рішення: лексична заміна. Частка 呢 передана через вставні слова *the hell* та *anyway*.

5. Оригінал: 阿Q也脱下破夹袄来，翻检了一回，不知道因为新洗呢还是因为粗心，许多工夫，只捉到三四个。

Ян Сяньї: «Ah Q took off his tattered lined jacket, and turned it inside out; but either because he had washed it recently or because he was too clumsy, a long search yielded only three or four lice».

Перекладацьке рішення: опущення. Структура речення зберігається, але пряма передача частки відсутня.

Вільям Лайелл: «Ah Q peeled off his raggedy old jacket and turned it inside out. But a prolonged search yielded — perhaps because the jacket had recently been washed, or *perhaps* because Ah Q didn't look carefully enough — only three or four lice».

Перекладацьке рішення: експлікація. Для передачі *呢* було використано дві паралельні конструкції з *perhaps* замість альтернативної конструкції *either...or*.

6. Оригінал: 但对面走来了静修庵里的小尼姑。阿Q便在平时，看见伊也一定要唾骂，而况在屈辱之后呢？

Ян Сяньї: «Just then, however, a small nun from the Convent of Quiet Self-improvement came walking towards him. The sight of a nun always made Ah Q swear; how much more so, then, after these humiliations?»

Перекладацьке рішення: опущення. Питальна форма збережена, додаткові слова та структурні елементи для передачі частки не задіяні.

Вільям Лайелл: «But walking straight toward him was a young Buddhist nun from the Convent of Silent Cultivation. Even in ordinary times, Ah Q would always have spit whenever he ran across a nun and now, having just been humiliated, *he had all the more reason*».

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. SFP передана через стверджувальну конструкцію *he had all the more reason*, яка виражає ідентичний контекст, але, при цьому, нівелює питальну форму речення.

7. **Оригінал:** 然而这故事却于阿Q更不利, 村人对于阿Q的“敬远之”者, 本因为怕结怨, 谁料他不过是一个不敢再偷的偷儿呢?

Ян Сяньї: «This story, however, was even more damaging to Ah Q, since the villagers had been keeping a respectful distance because they did not want to incur his enmity; *for who could have guessed that he was only a thief who dared not steal again?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. Модальна частка 呢 передана вставною конструкцією *who could have guessed*, риторичний ефект контексту оригіналу зберігається, новий прагматичний смисл відсутній.

Вільям Лайелл: «Strange to say, these revelations had a remarkably adverse effect on Ah Q. The Wei Villagers' respectful-be attitude had been sustained by fear, pure and simple. *Who would ever have guessed that in point of fact Ah Q was nothing more than a burglar who no longer dared to burgle?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. Частка 呢 передана аналогічно через *who would ever have guessed*, при цьому риторичне питання в реченні виконує ідентичну функцію, новий прагматичний смисл відсутній.

8. **Оригінал:** “小D是什么东西呢?”

Ян Сяньї: «Who was Young D *anyway*?»

Перекладацьке рішення: лексична заміна. SFP 呢 передана через прислівник *anyway*, питальна форма речення збережена.

Вільям Лайелл: «Just *who the hell* did Young D think he was *anyway*?»

Перекладацьке рішення: лексична заміна. Модальна частка 呢 передана через вставне *the hell* у конструкції *who the hell* (надає грубувато-зневажливого забарвлення, еквівалентного тону оригіналу), також додається прислівник *anyway* в кінець речення (як у Сяньї).

9. **Оригінал:** 白盔白甲的人明明到了，并不来打招呼，搬了许多好东西，又没有自己的份，——这全是假洋鬼子可恶，不准我造反，否则，这次何至于没有我的份呢？

Ян Сяньї: «The men in white helmets and white armour had evidently arrived, but they had not come to call him; they had taken away many things, but there was no share for him – this was all the fault of the Imitation Foreign Devil, who had barred him from the rebellion. *Otherwise how could he have failed to have a share this time?*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. SFP 呢 передана конструкцією *how could he have failed*, що зберігає риторичний ефект (неможливість іншого результату в контексті речення).

Вільям Лайелл: «Quite clearly the white-helmet white-armor people had arrived, but also just as clearly, they had not invited him to join them. And so no matter how much loot they made off with at the Zhaos' place, he didn't stand to get any share of it. It's all because that Fake Foreign Devil wouldn't let me revolt, *otherwise I'd sure as hell have gotten some of that stuff*».

Перекладацьке рішення: лексична заміна + граматична трансформація. 呢 передана через *sure as hell* та стверджувальну конструкцію замість питальної, де *as hell* підсилює емоційний тон.

10. **Оригінал:** 但不多时也就释然了，他想：孙子才画得很圆的圆圈呢。

Ян Сяньї: Presently, however, he regained composure by thinking, «Only idiots can make perfect circles».

Перекладацьке рішення: опущення. Частка 呢 не перекладена, стверджувальне речення без додаткових засобів компенсації.

Вільям Лайелл: «It would take a real jackass to draw a nice round circle *anyway*», he told himself and then promptly fell asleep.

Перекладацьке рішення: лексична заміна. SFP 呢 передана через доданий прислівник *anyway*, що пом'якшує твердження.

11. Оригінал: 看哪, 他飘飘然的似乎要飞去了!

Ян Сяньї: «Look at Ah Q, light and elated, as if about to fly!»

Перекладацьке рішення: опущення. Оклична частка 哪 не передана додатковими засобами; імператив та знак оклику відображають її функцію привернення уваги.

Вільям Лайелл: «Walking on air, Ah Q seemed ready to take off and soar away at any minute».

Перекладацьке рішення: опущення. Частка 哪 не перекладена, імператив опущено повністю.

12. Оригінал: “我们先前——比你阔的多啦! 你算是什么东西!”

Ян Сяньї: «We used to be much better off than you! Who do you think you are anyway?»

Перекладацьке рішення: опущення. SFP 啦 додатковими засобами не передана, окличність речення зберігається.

Вільям Лайелл: «We used to be much richer than you! Who the hell do you think you are anyway?»

Перекладацьке рішення: опущення. Як і Сяньї, Лайелл у цьому реченні не використовує додаткові засоби інтерпретації часток.

13. Оригінал: 我的儿子会阔得多啦!

Ян Сяньї: «My sons may be much greater!»

Перекладацьке рішення: опущення. SFP 啦 додатковими засобами не передана, окличність речення зберігається.

Вільям Лайелл: «My son's gonna be a lot richer».

Перекладацьке рішення: опущення. SFP ніяк не адаптована в перекладі, при цьому Лайелл повністю нейтралізував окличність речення.

14. **Оригінал:** 他喘不过气来，鼻翅子都扇着呢。

Ян Сяньї: «He can't breathe, his nostrils *are twitching*».

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. Частка 呢 (як маркер тривалої дії) передана через граматичну форму теперішнього тривалого часу (*are twitching*), що зберігає значення тривалості, але не надає реченню нових прагматичних сенсів.

Вільям Лайелл: «He can't breathe right and both nostrils *keep quivering too!*»

Перекладацьке рішення: граматична трансформація. SFP передана через ітеративну конструкцію *keep V-ing*, яка теж є граматичною (у кінцевій позиції додано прислівник *too*, проте в оригіналі акцентованою є саме тривалість дії *V+ 着呢*).

15. **Оригінал:** 先生，——我家的宝儿什么病呀？

Ян Сяньї: «What's wrong with my Pao-erh, doctor?»

Перекладацьке рішення: опущення. Пом'якшувальна питальна частка 呀 не відтворена, загальний зміст передається за допомогою питальної конструкції *what's wrong with* (замість *what's the disease*).

Вільям Лайелл: «Sir — what's my Bao'er got?»

Перекладацьке рішення: опущення. Частка 呀 не перекладена аналогічно до версії Сяньї, змінена питальна форма *what's my Bao'er got*, без прямої компенсації частки.

16. **Оригінал:** 我的冤家呀！——可怜你，——孤另另的...

Ян Сяньї: «I pity you — my darling — all alone...».

Перекладацьке рішення: опущення. SFP не адаптується, тире та емоційне забарвлення фрази *my darling* другорядно компенсують її функцію, окремі лексичні чи граматичні засоби перекладу відсутні.

Вільям Лайелл: «My darling! How I pity you, all alone in this great world...»

Перекладацьке рішення: опущення. Експлікативно додано фразу «in this great world» (>3 слів), але вона контекстуально відповідає останній частині речення, в той час як частина з 呀 залишається незмінною.

17. **Оригінал:** 我暗想我和掌柜的等级还很远呢, 而且我们掌柜也从
不将茴香豆上账。

Ян Сяньї: «It seemed to me I was still very far from owning a shop; besides, our employer never entered hui-xiang peas in the account book».

Перекладацьке рішення: опущення. Частка 呢 як пом'якшене ствердження не перекладена, речення має нейтральний тон без компенсації.

Вільям Лайелл: «It seemed to me I was a long way from ever becoming manager. Besides, my boss never wrote "fennel-flavored beans" on the checks anyway».

Перекладацьке рішення: лексична заміна. SFP передана через прислівник *anyway*, що надає пом'якшувального відтінку, характерного для стверджувальної 呢 в цьому контексті.

18. **Оригінал:** 还欠十九个钱呢!

Ян Сяньї: «Still owes nineteen coppers!»

Перекладацьке рішення: опущення. Частка 呢 лексично не передана. Додавання вставних слів, прислівників, вставних конструкцій відсутнє.

Вільям Лайелл: «Still owes us nineteen coppers, too!»

Перекладацьке рішення: лексична заміна. 呢 передана через додавання прислівника *too* в кінці речення, для відтворення докірливого тону мовця, також додано займенник *us* в першій половині речення (контекстуальний фактор, до перекладу частки не відноситься).

Далі приклади, що не увійшли до детального аналізу, подаються у зведеній *Таблиці 3* зі скороченою формою викладу оригіналу, перекладів і кваліфікації методів.

Таблиця 3

Зведена таблиця перекладацьких рішень (решта прикладів)

№	Оригінал (фрагмент)	С. Ян (фрагмент)	В. Лайелл (фрагмент)	Метод С. Яна	Метод В. Лайелла
19	赶赛会的赌摊多不是本村人，还到那里去寻根柢呢？	...where could he look for the culprits?	...there was no possible way of ever finding out what actually had happened.	Граматична трансформація	Граматична трансформація
20	但他既然错，为什么大家又仿佛格外尊敬他呢？	...why did everybody seem to treat him with unusual respect?	...why should everyone treat him with such respect?	Граматична трансформація	Граматична трансформація
21	但这王胡旁边，他有什么怕呢？	...what had he to fear by the side of Whiskers Wang?	...what did he have to fear from the likes of Bearded Wang?	Граматична трансформація	Граматична трансформація
22	人们都惊异...他先前那里去了呢？	...wonder where he had been all that time.	"Wonder where he went?"	Граматична трансформація	Опущення
23	那里会完得这样快呢？	"How could they go so quickly?"	"How could they all go so quickly?"	Граматична трансформація	Граматична трансформація
24	你们要革得我们怎么样呢？	"What do you think will become of us with all your revolutions?"	"What are you going to do to us?"	Граматична трансформація	Граматична трансформація
25	那么，为什么不来的呢？	"In that case, why didn't you come?"	"Then why didn't you come?"	Граматична трансформація	Граматична трансформація
26	走到那里去了呢？说出来便放你了。	"Where did they go?..."	"Where did they cart it off to?..."	Граматична трансформація	Граматична трансформація
27	他还认得路...怎么不向着法场走呢？	...why were they not going to the	...why weren't they headed to the	Граматична трансформація	Граматична трансформація

		execution ground?	execution ground?		
28	不坏又何至于被枪毙呢?	...how could he have been shot?	...how could he have gone and gotten himself executed?	Граматична трансформація	Граматична трансформація
29	咳~~~~开~~~~啦! ...天门啦...角回啦...空在那里啦! ...	"Hey-open there!"... "Heavenly Gate!... Nothing for the Corner!... No stakes on the Popularity Passage!..."	"Oh-kay, off with the cover...!"... "Heaven's Gate gets the money! In-the-Corner splits even! Nobody on White Tiger or Through-the-Hall!..."	Опущення	Опущення
30	他能想出什么呢? ...太空罢了。	What solution could she think of?...	What thoughts would she have been capable of?...	Граматична трансформація	Граматична трансформація
31	你怎的连半个秀才也捞不到呢?	How is it you never passed even the lowest official examination?	How come you haven't managed to scrape up so much as half a Budding Talent?	Граматична трансформація	Граматична трансформація
32	后来呢?	"And then?"	"And then?"	Опущення	Опущення
33	打折了怎样呢?	"Yes, but after that?"	"Yeah, but what'd he do after he got his legs broke?"	Опущення	Граматична трансформація
34	孔乙己么? 你还欠十九个钱呢!	"Kung I-chi? You still owe nineteen coppers!"	"Is that you, Kong Yiji? You still owe us nineteen coppers!"	Опущення	Опущення
35	孔乙己还欠十九个钱呢! ...又说孔乙己还欠	"Kung I-chi still owes nineteen coppers!"...	"Kong Yiji still owes us nineteen coppers!"...	Опущення	Опущення

	十九个钱呢!				
36	对呀对呀!	"Right, right!"	"Right, right!"	Опущення	Опущення

Для унаочнення стратегічних пріоритетів кожного з перекладачів, нами було узагальнено розподіл методів перекладу SFP за двома версіями. *Таблиця 4* дає змогу побачити, які стратегії домінують у Яна Сяньї та Вільяма Лайелла, а також оцінити ступінь їхньої методологічної розбіжності. Ян Сяньї частіше опускає SFP (13 випадків) і не експлікує (0 випадків на корпус). Вільям Лайелл, на противагу, демонструє схильність до різних стратегій – він і опускає (9 випадків), і експлікує (3 випадки), і частіше вдається до лексичної заміни (8 випадків). Граматична трансформація домінує в обох перекладачів, але в Яна Сяньї вона більш виразніша (19 випадків проти 16-ти).

Таблиця 4

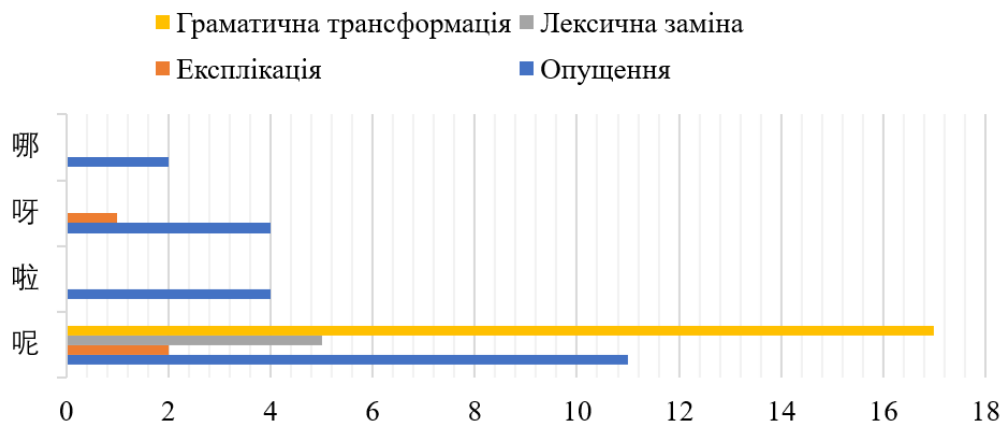
Розподіл методів перекладу SFP за перекладачами

Перекладач	Опущення	Експлікація	Лексична заміна	Граматична трансформація	Загальна к-ть трансформацій
Ян Сяньї	13 (36%)	0 (0%)	4 (11%)	19 (53%)	36 (100%)
Вільям Лайелл	9 (25%)	3 (8%)	8 (22%)	16 (44%)	36 (100%)

Попри спільну тенденцію до граматичної трансформації та збереження риторичності питань (як основного відповідника найчастіше вживаної частки 呢), простежується, що два перекладачі демонструють різні настанови (див. *Діаграму 1*). Ян Сяньї, як носій мови, тяжіє до опущення й нейтрального тону, а Вільям Лайелл частіше вдається до лексичної заміни, експлікації та додаванню розмовних маркерів, орієнтуючись на стилістичну еквівалентність. Ця відмінність особливо помітна в стверджувальних контекстах, де Ян Сяньї ніяк не компенсує 呢, а Вільям Лайелл додає

прислівники або вставні словосполучення. Більш проблематичними у інтерпретації для обох перекладачів були частки 啦, 呀 та 哪. Вони переважно опускаються при перекладі, а їхню прагматичну функцію часто підкріплюють знаки оклику, вже наявні в оригіналі в абсолютній більшості випадків. Водночас, Ян частіше зберігає питальну форму там, де Лайелл нейтралізує її на користь ствердження, що засвідчує схильність Лайелла до прагматичної адаптації для англомовної аудиторії. Жоден із перекладачів не намагався відтворити SFP як сталу одиницю, в основному її функцію адаптували через ширші синтаксичні або лексичні засоби, що лише підтверджує прагматичну (а не виключно синтаксичну) природу SFP.

Діаграма 1. Методи перекладу SFP: розподіл за типами часток

Джерело: розробка авторів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз засвідчує, що обидва перекладачі стикнулися з проблемою передачі китайських кінцевих модальних часток засобами англійської мови, яка не має системних аналогів цих одиниць. Попри спільну тенденцію до граматичної трансформації (19 випадків у Яна та 16 у Лайелла), їхні стратегії розійшлися. Ян Сяньї тяжів до опущення – у 13 випадках він відмовлявся від компенсації, особливо там, де домінантна SFP 呢 виконувала пом'якшувальну або стверджувальну функції, а також у периферійних частках (啦, 呀, 哪). Його

переклад був орієнтований на змістову точність, тож він зберігав риторичність запитань, не додавав розмовних маркерів і не експлікував прихованих смислів. Такий підхід відповідає доместикаційній стратегії зі схильністю до «прибирання» чужорідних елементів, навіть якщо це призводило до прагматичних втрат.

Вільям Лайелл, навпаки, демонстрував ширший інструментарій, вдаючись до експлікації (3 випадки), лексичної заміни (8 випадків) і розмовних маркерів, що відтворювали динаміку розмовної китайської мови. Його стратегія прагматичної адаптації передавала радше функцію SFP, ніж форму, навіть якщо доводилося змінювати суб'єкт або додавати цілі фрази. Ця різниця може бути зумовлена налаштуванням на цільову аудиторію: Ян Сяньї прагнув академічної прозорості, а Лайелл перекладав для ширшого кола читачів, які очікували живої, розмовної англійської.

Щодо перекладності модальних часток, дослідження підтверджує, що їхня прагматична функція може бути відтворена комплексом граматичних, лексичних та синтаксичних засобів. Попри це, повна еквівалентність недосяжна, адже SFP або опускається, або передається лише частково. Периферійні частки 啦, 呀, 哪 виявилися найпроблемнішими: в обох версіях вони переважно опускалися, тоді як їхню функцію підкріплювали знаки оклику, вже наявні в оригіналі. Це свідчить, що SFP вимагають контекстуально зумовлених рішень, а не механічного пошуку відповідників.

Дослідження також показало, що вибір методу залежить від типу частки, типу речення та стилістичної настанови перекладача. Методологія може бути застосована і в китайсько-українських студіях, адже українська мова, як і англійська, не має системних аналогів китайських SFP, проте має власні модальні маркери, що можуть виступати їхніми функціональними відповідниками. Це відкриває перспективу для зіставного аналізу українських перекладів Лу Сюня, які наразі малодосліджені (водночас, специфіка української мови потребує адаптації запропонованих підходів).

Таким чином, дане дослідження закладає методологічний фундамент для подальших наукових студій як англійських, так і українських перекладів китайської літератури.

Література

1. Yuan Xinrui. New words and meanings arising from literature in modern Chinese: A case study of English loanwords in Lu Xun’s novel *Call to Arms*. *SHS Web of Conferences*. 2024. Vol. 199. Art. 04012. DOI: 10.1051/shsconf/202419904012.
2. Lindley Mark. Lu Xun, Social Darwinism and Mahatma Gandhi. *The Journal of American Science*. 2008. Vol. 4, No. 3. P. 1–10.
3. Lee-Wong Song Mei. Face support — Chinese particles as mitigators: A study of ba, a/ya and ne. *Pragmatics*. 1998. Vol. 8, No. 3. P. 387–404. DOI: 10.1075/prag.8.3.01lee.
4. Fang Hongmei, Hengeveld Kees. Sentence-final particles in Mandarin. *Studia Linguistica*. 2022. Vol. 76, No. 3. P. 873–913. DOI: 10.1111/stul.12198.
5. Chao Yuanren. *A Grammar of Spoken Chinese*. Berkeley : University of California Press, 1968. P. 798–817.
6. Li Charles N., Thompson Sandra A. *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley : University of California Press, 1981. Chap. 7
7. Li Boya. *Chinese Final Particles and the Syntax of the Periphery* : PhD diss. Leiden University. Leiden, 2006. LOT Dissertation Series. 187 p.
8. Huang Xiao-You Kevin. Initialness of Sentence-final Particles in Mandarin Chinese. *Proceedings of the 21st Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*. Seoul : Seoul National University, 2007. P. 182–191. URL: <https://aclanthology.org/Y07-1018/> (дата звернення: 01.09.2026).
9. 徐晶凝. 普通话口语中语气助词“呀”与“啊”的功能分离[J]. *华文教学与研究*. 2020. (1). P. 14-23.

10. Chang Vincent Wu-Chang. The Particle LE in Chinese Narrative Discourse: An Integrative Description: PhD diss. University of Florida. Gainesville, 1986. 299 p.
11. 劉亞男, 邵敬敏. 從海外藏河間府方言文獻看句末助詞“哪”的來源 [J]. 中国语文通讯. 2026. 105(1). P. 293–310. DOI: 10.65961/crci-2026-0015.
12. Catford J. A Linguistic Theory of Translation: An Essay on Applied Linguistics. London: Oxford University Press, 1965. 112 p.
13. Dimitriu R. Omission in translation. *Perspectives: Studies in Translatology*. 2004. Vol. 12, No. 3. P. 163–175. DOI: 10.1080/0907676X.2004.9961499.
14. Gumul, E. (2015) “Explicitation”, Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies. Franz Pöchhacker (ed.). London: Routledge. 156.
15. Zhu Xiaohan. Translation of Xiqu Subtitles: A Case Study of Silang Visits His Mother. *Argumentum*. 2024. Vol. 20. P. 479–493. DOI: 10.34103/ARGUMENTUM/2024/29.
16. Turdaliyeva U. Lexical and Grammatical Transformations in Translation. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*. 2023. Vol. 4, Issue 5. P. 1–6. ISSN: 2776-0979.
17. Sharipova F. D. qizi. Implicit Pragmatic Meanings in Literary Texts and Translation Transformations. *The Lingua Spectrum*. 2026. Vol. 1. P. 239–247.
18. The Pragmatics of Translation / ed. by L. Hickey. Clevedon : Multilingual Matters, 1998. 242 p.
19. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 1995. 326 p.
20. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London ; New York : Routledge, 1995. xii, 353 p.

21. Yuqing Yang. A Study on the Translation Styles of Lyell and Lovell from the Perspective of Pierre Bourdieu's Sociological Theory. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*. 2025. Vol. 5, Issue 1. P. 127–136. DOI: <https://doi.org/10.55544/ijrah.5.1.17>.

22. Xu Xiaomin. A Comparative Study of English Translations of Lu Xun's Works. Babel. Revue internationale de la traduction. *International Journal of Translation*. 2011. Vol. 57, No. 3. P. 324–341. DOI: 10.1075/babel.57.3.05xia.

23. Yang Hsien-yi, Gladys Yang (trans.). Selected Stories of Lu Hsun. Lu Xun Library, 2024. URL: <https://luxunlib.com/story/selected-stories-of-luhsun/> (дата звернення: 01.09.2026).

24. Lu Xun Diary of a Madman and Other Stories; translated by William A. Lyell. Honolulu: University of Hawaii Press, 1990. 440 p. ISBN 978-0-8248-1317-8.

25. Lu Xun Wenji. Xiaoshuoji. Nahan [Collected Works of Lu Xun. Fiction. Call to Arms]. Ziyexing Website. [s. a.]. URL: http://www.ziyexing.com/luxun/luxun_index.htm (дата звернення: 01.09.2026).